

Uključivanje Direktive o staništima, Direktive o pticama i Okvirne direktive o vodama u Ugovor o Energetskoj zajednici je hitno neophodno

Foto: Ivan Posinjak

Zadivljujuća – ali veoma ranjiva priroda

Zapadni Balkan i Kavkaz su biodiverzitetska žarišta na globalnom nivou, naročito kada su u pitanju slatkovodne vrste. Nepregledne planine, sistemi rijeka i jezera i obalna područja ovih predjela su dom brojnih ugroženih vrsta i značajna staništa sa visokim stepenom endemizma.

Na Zapadnom Balkanu, međutim, nedostatak pravne zaštite nominovanih kandidata za *Emerald* područja i ostalih vrijednih prirodnih oblasti izlaže biodiverzitet konstantnom riziku, a isto čine i nedovoljna zaštita i režimi upravljanja područjima koja su *formalno* zaštićena.

Za više informacija

Pippa Gallop

Službenica za energetske
politike u JIE

CEE Bankwatch Network

pippa.gallop@bankwatch.org

bankwatch.org

Ukrajina, Moldavija i Gruzija su neke od zemalja sa najbolje razvijenim *Emerald* mrežama, međutim većina lokaliteta nije adekvatno zaštićena. U Ukrajini se stanje lokaliteta značajno pogoršalo kao rezultat rata sa Rusijom.

Ugovorom o osnivanju transportne zajednice se od zemalja Zapadnog Balkana već zahtjeva da primjenjuju EU Direktivu o staništima i Okvirnu direktivu o vodama u izgradnji transportne infrastrukture. Sporazumi o stabilizaciji i pridruživanju obavezuju potpisnice da sprovode EU propise o zaštiti prirode, međutim u mnogim slučajevima izostaju precizno definisani rokovi.

Većina zemalja je transponovala značajne djelove EU Direktive o staništima, Direktive o pticama i Okvirne direktive o vodama, međutim proces stagnira, bez napretka u pogledu proglašenja bilo *Emerald* ili *Natura 2000* područja na Zapadnom Balkanu. Prilikom izdavanja dozvola za projekte koji mogu imati značajne negativne uticaje na zaštićena područja ili spriječiti realizaciju ciljeva Okvirne direktive o vodama, ocjene prihvatljivosti definisane članom 6(3) Direktive o staništima se ne sprovode u praksi, kao ni procjene definisane članom 4(7) Okvirne direktive o vodama.¹

To za rezultat ima odobravanje projekata koji uništavaju jedinstveno prirodno nasljeđe, u mnogim slučajevima čak i prije nego što se ono adekvatno istraži. Ovi nedostaci i manjkavosti zakonodavstva povećavaju broj pravnih sporova u postupcima izdavanja dozvola, i povećavaju pravnu nesigurnost za investitore.

Jačanje pritiska energetske infrastrukture

Nakon sporog početka, energetska tranzicija ubrzava korak u članicama Energetske zajednice. U decembru 2022. godine, Savjet ministara Energetske zajednice se obavezao u pogledu ciljeva za 2030. godinu koji se odnose na smanjenje gasova sa efektom staklene bašte, energetske efikasnost i obnovljivu energiju, i gradi se sve više postrojenja koja koriste obnovljivu energiju.

Adekvatno pozicionirana postrojenja na solarnu i energiju vjetra su dobrodošao i neophodan korak u adresiranju zagađenja vazduha i klimatskih promjena, i trebalo bi da čine veliki udio energetskog miksa zemalja u godinama koje slijede.

Različite vrste energetske postrojenja, međutim, mogu uticati na životnu sredinu. Ukoliko ih ne prate odgovarajuće mjere zaštite životne sredine i učešće javnosti, izgradnja novih energetske postrojenja nanosi štetu prirodi i stvara veliko protivljenje javnosti.

---

¹ U većini slučajeva ovo je uzrokovano selektivnim transponovanjem ili kašnjenje u implementacionim propisima. Za relativno ažuran pregled stanja na Zapadnom Balkanu, pogledati izvještaj [Are Balkan Countries Safeguarding Their Rivers? A Legal Analysis of Environmental Standards in Six Western Balkan countries](#), autorke Maja Pravuljac i Małgorzata Smolak *ClientEarth*, *EuroNatur* i *Riverwatch*, jun 2024. godine

Sve učestalija izgradnja hidroelektrana je naročito nanijela štetu rijekama i vodnim tokovima u nekim od najdragocjenijih i najočuvanijih područja. To je dovelo do jakog otpora u javnosti, naročito na Zapadnom Balkanu, u basenu rijeke Dnjestar i u Gruziji, čiji su rezultat protesti i dugotrajni sudski sporovi.

Na pojedinim lokacijama se javlja sličan otpor i protiv postrojenja koja koriste solarnu i energiju vjetra i pripadajuće prenosne infrastrukture, često zbog uticaja tih projekata na biodiverzitet i izostanka konsultacija sa javnošću.

Za razliku od novoizgrađenih hidroelektrana – koje imaju ograničen potencijal na području jugoistočne Evrope zbog ranjivosti ove oblasti na klimatske promjene i povezanih uticaja na biodiverzitet – postrojenja koja koriste solarnu i energiju vjetra su od ključnog značaja za energetska tranziciju.

Iz tog razloga, ne možemo dozvoliti protivljenje izgradnji ovakvih postrojenja zbog lošeg planiranja, izostanka jasnih pravila i zaštite prirode i nedovoljnog učešća javnosti, jer bi to ugrozilo ukupnu dekarbonizaciju.

Ravnopravni uslovi neophodni na evropskom energetska tržištu

Ugovor o Energetskoj zajednici² ima za cilj kreiranje integrisanog energetska tržišta između EU i ugovornih strana,³ koje mora imati zajednička pravila kako bi funkcionisalo. Pravni okviri ugovornih strana o životnoj sredini treba da budu jednako strogi kao okviri EU, u suprotnom će imati nezasluženu prednost na tržištu.

Uz slabije ekološke propise, energetska preduzeća imaju niže troškove proizvodnje prilikom planiranja, izgradnje i rukovođenja svojim postrojenjima u poređenju sa konkurencijom iz EU. Ove troškove snosi javnost, bilo direktno ili kroz oporezivanje, na primjer kroz zdravstvenu zaštitu, izgubljene radne dane ili sredstva za život, tretman voda i prečišćavanje otpadnih voda, aktivnosti remedijacije i saniranje posljedica klimatskih nepogoda. Ovim se zloupotrebljava princip „zagađivač plaća”, primoravajući javnost da plaća saniranje štete po životnu sredinu koju uzrokuju energetska preduzeća.

Postojeće mjere zaštite iz Ugovora o Energetskoj zajednici, poput Direktive o procjeni uticaja na životnu sredinu i Direktive o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, su vrijedni segmenti zakonodavstva. Kada se adekvatno primjenjuju, one mogu značajno doprinijeti procjeni i prevenciji ili ublažavanju očekivanih uticaja energetske infrastrukture na životnu sredinu, uključujući uticaje na biodiverzitet i vodna tijela. Međutim, bez izričite zaštite specifičnih staništa i vrsta i opšte zabrane pogoršanja stanja vodnih tijela, postojeći *acquis* nije dovoljan. To prepoznaje i Evropska komisija u svojim godišnjim izvještajima o proširenju.⁴

---

² Više detalja se može naći na energy-community.org.

³ Albanija, Bosna i Hercegovina, Gruzija, Kosovo, Moldavija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Srbija, Ukrajina.

⁴ Na primjer, pogledati izvještaje zemalja u [EU 2025 Enlargement Package](#), Evropska komisija, 5. novembar 2025. godine

Baš kao što pomenute Direktive ne obezbjeđuju adekvatnu zaštitu biodiverziteta i kvaliteta voda u EU bez dodatnih obavezujućih odredbi iz Okvirne direktive o vodama i Direktiva o pticama i staništima, tako ni postojeći *acquis* Energetske zajednice nije dovoljan za zaštitu životne sredine od uticaja energetskog sektora. To dovodi do neravnopravnih uslova na evropskom energetskom tržištu.

Krajnje vrijeme da se dovrše mjere za zaštitu prirode u Ugovoru

Između ostalog, uticaj proizvodnje i prenosa energije na vode i biodiverzitet treba svesti na minimum uključivanjem Direktive o pticama, Direktive o staništima i Okvirne direktive o vodama u Ugovor, i dobro je što je Evropska komisija to i predložila.

Ove Direktive imaju ključnu ulogu u investicije u energetici, naročito u sektorima termoelektroenergetike, hidroenergetike, biomase i energije vjetra, koji mogu imati značajan uticaj na prirodna staništa, floru i faunu. One obezbjeđuju da se energetska postrojenja ne grade na štetu prirodnog naslijeđa. Okvirna direktiva o vodama je ključna za minimalizovanje uticaja termoelektrana ili hidroelektrana na kvalitet voda i vodne ekosisteme.

Sprovođenje ovih Direktiva je nužan preduslov za razvoj energetskog sektora u zemljama Energetske zajednice. Jasna i balansirana pravila koriste svima, uključujući investitore, kojima je neophodna predvidivost i jasnost kako bi mogli planirati projekte koji imaju velike šanse za uspjeh.

Uključivanje ovih Direktiva u Ugovor o Energetskoj zajednici će donijeti nov podsticaj za unapređenje njihove implementacije kroz definisanje jasnih rokova i omogućavanje upravama ugovornih strana da iskoriste stručnost Sekretarijata u transponovanju i sprovođenju.

Od velike važnosti je da se ne dozvole dalja odlaganja u ovom procesu i da uključivanje Direktiva bude odobreno na Savjetu ministara Energetske zajednice u decembru 2025. godine.

Finansirano od strane Evropske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su isključiva odgovornost autora i ne odražavaju nužno stavove Evropske unije ili Evropske izvršne agencije za klimu, infrastrukturu i zaštitu životne sredine (CINEA). Evropska unija i nadležno tijelo ne mogu snositi odgovornost za njih.

Ova publikacija je finansirana od strane Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (Sida). Odgovornost za sadržaj snose isključivo autori. Sida ne dijeli nužno iznesena stanovišta i tumačenja.

Projekt podržava Donatorska inicijativa za mediteranske slatkovodne ekosisteme (DIMFE).

Ovaj dokument je izrađen uz finansijsku pomoć Donatorske inicijative za mediteranske slatkovodne ekosisteme. Sadržaj ovog dokumenta isključiva je odgovornost mreže CEE Bankwatch i ni pod kojim okolnostima se ne može smatrati odrazom stava Fondacije princa Alberta II. od Monaka ili Donatorske inicijative za mediteranske slatkovodne ekosisteme.